

AUNIOS

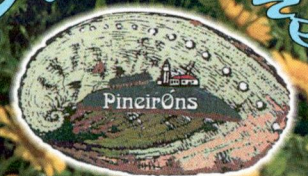
Nº 23

MAIO 2018

20
Aniversario
1998-2018

ASOCIACION CULTURAL

Pineirões

UN TERRIBLE NAUFRAXIO EN ONS NO 1596

Por: Yago Abilleira Crespo

Seguindo coa análise da documentación do Marquesado de Mos-Valladares que se garda no Archivo Histórico Nacional, analizamos un curioso e entretido pleito que, a medida que se vai lendo, desvela un tráxico suceso descoñecido ata agora. O documento presenta unha boa caligrafía, pero mete algunhas liñas en latín, polo que non o puiden ler por completo. Por suposto, se alguén quere unha copia do documento, fareilla chegar sen problema.

O primeiro que teño que dicir é que non hai seguridade de que o naufraxio fose en Ons, pero a acumulación de restos nas praias de Ons e preto de Portonovo, así coma a concentración dos mesmos, fai supoñer que, ou ben foi en Ons, ou ben nas inmediacións. Persoalmente, baseándome no que se di no documento, supoño que foi pola cara Norte da illa, seguramente pola zona do illote do Centolo, pero non teño nada que sustente tal afirmación. O ano tampouco figura no documento, pero o Archivo clasifícao en 1596.

Barcos da época segundo Cristóbal de Rojas.
Fonte: Los barcos españoles del Siglo XVI...

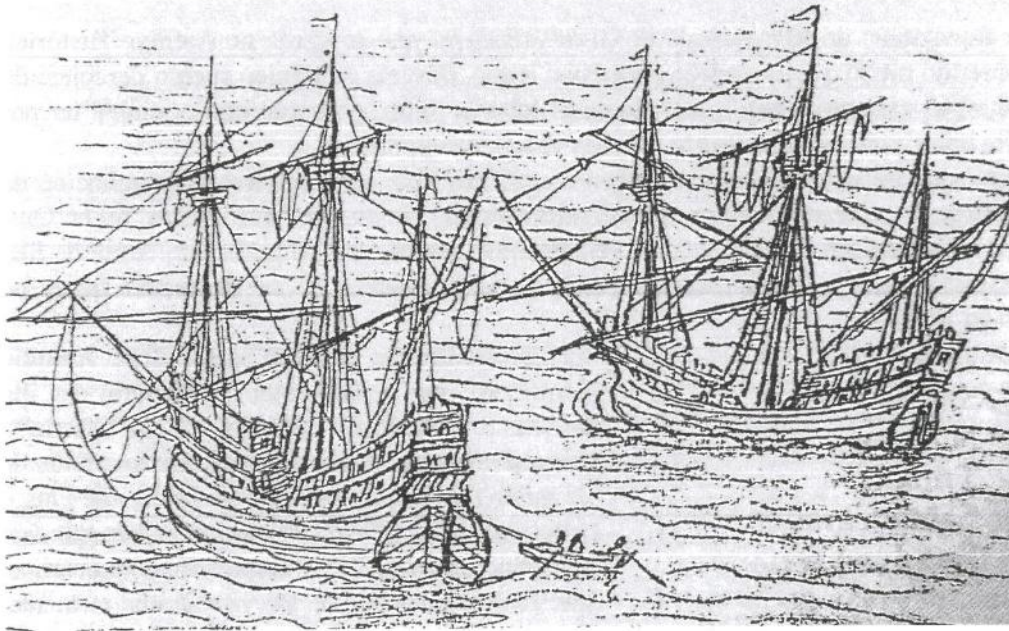
O preito lévase a cabo entre Don Antonio Sarmiento, por aquel entón propietario da illa de Ons, e Beltrán de Santmyn (¿Saint Martín?), mercader francés. Está motivado pola aparición de 32 valas (fardos) de boa tela nas praias de Ons o 1 de Marzal de ¿1596?. O francés sostén que son súas, dun barco que lle foi capturado por corsarios, que fondeou nas Cíes e, por mor dunha tormenta, faltoulle a áncora e naufragou. Pola súa banda, o señor Sarmiento, di que o barco do mercader era moi pequeno para levar tanta carga de trigo e tela, que é imposible que estando en Cíes e con ventos de compoñente Norte afundira en Ons, que os restos aparecidos nas praias non eran recentes, que o barco do demandante foi visto ó día seguinte por xente de Cangas e que o propio francés recoñeceu en privado que as telas non eran del. Por suposto que o galo acusa a Sarmiento de comprar ou coaccionar as testemuñas para que declarasen ó seu favor. Non sabemos como acabou o preito, pero vendo as argumentacións e, tendo en conta que se celebraba aquí, todo apunta a que lle foi dada a razón a Don Antonio Sarmiento, pero non o podemos asegurar.

Do que non hai dúbida é de que uns corsarios apresaron un barco da Normandía francesa no cabo San Vicente (Portugal). Estaba cargado con 90 toneladas (vizcaínas, unhas 135 toneladas actuais) de trigo e foi tripulado polos corsarios ata Pontevedra, onde venderon o cereal. Non quere dicir isto que os asaltantes fosen da zona, pois a orixe dos mesmos nunca se menciona, se non que naquel ano houbo unha mala colleita en Galicia,

polo que o trigo pagábase ben en Pontevedra. Tras isto, fondearon nas Cíes e logo houbo un trebón. Que ocorreu despois é algo que non está claro, pero inclínome a crer a versión de Sarmiento e dubido que afundise en Ons.

Estamos ante un simple e frío informe, onde simplemente se expoñen unha serie de argumentos e alegacións. Sen embargo, no medio do documento, e coma non quere a cousa, aparecen unhas liñas arrepiantes, que falan dunha gran traxedia, posiblemente o peor naufraxio ocorrido en Ons. Transcribo tal cal, adaptando a ortografía e a gramática

“se hallaron 40 hombres muertos [ILEXIBLE] dos sin cabezas y otros sin brazos, despedazados, que con olor malo no se podían sepultar”, o que achacan a un afundimento que tivo que ter lugar facía un tempo “porque todos los que mueren en la mar no se levantan del fondo hasta 9 días”. É ben sabido que é moi raro que aparezan tódolos corpos, polo que a cifra real de falecidos tivo que ser superior. O panorama tivo que ser dantesco.

Naos mediterráneas segundo Wyngaerde en 1567.
Fonte: los barcos españoles del Siglo XVI...

Precisamente a cuestión dos falecidos é un argumento que usa Sarmiento para demostrar que o francés minte. O barco do mercader era pequeno, polo que non podía levar tantas persoas a bordo. Ademais, vendo o estado de descomposición dos corpos, resulta imposible que foran dun afundimento desa mesma noite, como sostiña o galo. Ó ser información para un preito, non da máis datos, coma unha posible nacionalidade ou así.

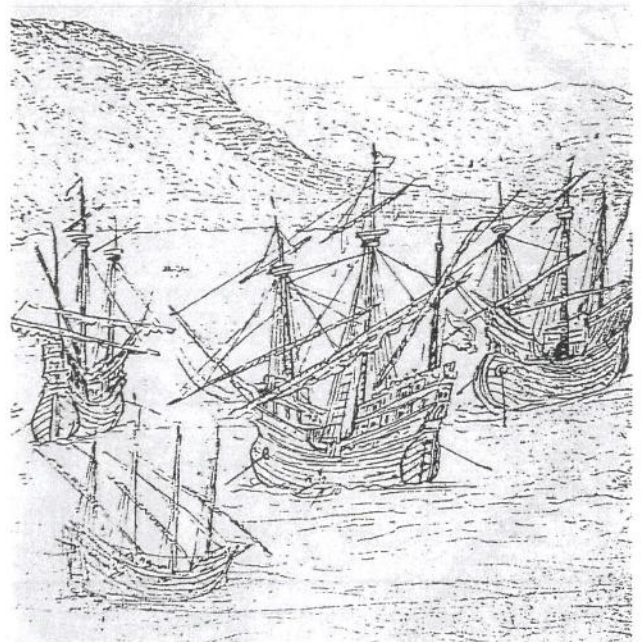
Ben pouco é o que se pode dicir do buque naufragado. Baseándonos nos corpos que chegaron á costa, pódese dicir que se trataba dunha embarcación de tamaño considerable (300 toneladas vizcaínas polo menos). E o feito de traer telas indica que viña do Norte de Francia, sen descartar Bélxica ou Holanda, aínda que iso non significa que ese fora o seu porto base. Traía pois un valioso cargamento que, ao cabo duns días, debeu de botarse a perder pola acción dos elementos e podrecerse. Se algún día se atopan os seus restos e os arqueólogos subacuáticos os estudan, tal vez se poida obter algún dato máis. Polo momento, apenas sabemos nada desa traxedia.

A medida que escribía estas liñas, non podía evitar acordarme dos familiares e seres queridos dos desafortunados mariñeiros. Nunca souberon que lles pasou, simplemente non volveron. Tiveron que vivir cunha dúbida constante, pois sempre cabía a posibilidade de que fosen capturados por corsarios das numerosas guerras que había entón e puidesen ser liberados en calquera momento, ou que naufragaran pero conseguiran salvarse e estaban tratando de volver a casa,... O mar sempre foi cruel e inmisericorde cos que se aventuran nel.

Fonte:

España. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Archivo Histórico de la Nobleza, Marquesado de Mos-Valladares, Caja 18, Documento 17

Todo apunta a que os fortes ventos do Norte foron os que levaron os restos cara á costa, debendo de coincidir co momento en que os cadáveres ascendían cara á superficie. A parte dos homes, apareceron nas praias as devanditas 32 valas de tela (lienços lles chaman), “pedazos de pipas (bocois), pez (brea), [ILEXIBLE] tocino, tablas, el costado de un batel, [ILEXIBLE],...” e apuntan que recordan que a mediados de Febreiro “pasaba una nave perdida [ILEXIBLE] sin velas ni mástil con tempestad a partirse por arriba de la isla de Ons”, que sería o barco afundido.

Naos mediterráneas segundo Wyngaerde en 1567.
Fonte: los barcos españoles del Siglo XVI...